लुशो धानाकः। विश्वे देवाः। जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् लुशो धानाकः। विश्वे देवाः

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा।
इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वताँ अप आदित्यान्द्यावापृथिवी अपः स्वः॥ १०.०३६.०१

बृहती- महत्यौ। सुपेशसा- सुरूपिण्यौ। उषसानक्ता- निशाप्रभाते दैवमानुषप्रज्ञ इत्याध्यात्मिके। द्यावाक्षामा- द्यावाभूम्यौ। वरुणः- ऋताधिदेवता। मित्रः- स्नेहाधिदेवता। अर्यमा- सौशील्याधिदेवता। इमान्। इन्द्रम्- ईशनाधिदैवतम्। मरुतः- प्राणविशेषान्। पर्वतान्- गिरीन् स्थैर्यप्रतीकान्। अपः- मूलशक्तिधाराः। आदित्यान्- अखण्डप्रकृतिजान् देवान्। द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। अपः स्वः- सर्वमन्तरिक्षम्। हुवे- आह्वये॥१॥

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामंहसो रिषः।
मा दुर्विदत्रा निर्ऋतिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०२

प्रचेतसा- प्रकर्षचित्ते। ऋतावरी- प्रकृतिनियतिस्थे। नः- अस्माकम्। द्यौश्च पृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। अंहसः रिषात्- हिंसात्मकपापात्। रक्षताम्- पालयताम्। दुर्विदत्रा- दुष्प्रज्ञा। निर्ऋतिः। मा- माम्। न ईशत- मा ईशनं करोतु। अद्य- इदानीम्। देवानाम्- देवतानाम्। तत्। अवः- रक्षणम्। वृणीमहे- वृणीमः॥२॥

विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वंहसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः।
स्ववज्ज्योतिरवृकं नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०३

रेवतः- दानयोग्यसंपद्दायकस्य। वरुणस्य- ऋताधिदैवतस्य। मित्रस्य- स्नेहाधिदैवतस्य। माता- जननी। अदितिः- अखण्डप्रकृतिः। विश्वस्मात्- सर्वस्मात्। अंहसः- पापात्। नः- अस्मान्। पातु- रक्षतु। अवृकम्- अबाधकम्। स्ववत् ज्योतिः- ज्ञानमिति भावः। नशीमहे- शीघ्रमेव प्राप्नुमः॥३॥

ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्ष्वप्न्यं निर्ऋतिं विश्वमत्रिणम्।

Dr. Rangarajan
WEBOLIM

आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०४

ग्रावाः- पाषाणाः स्थैर्यप्रतीका रसनिष्पादकाः। वदन्- मन्त्रान् वदन्तः। रक्षांसि- स्वार्थभावनानि। अप सेधतु- नाशयन्तु। दुष्वप्न्यम्- दुष्टं स्वापं प्रमादमिति भावः। निर्ऋतिम्। विश्वम्- सर्वम्। अत्रिणम्- सुखादिदुःखनिधनात्मकात्तृशक्तिम्। सेधतु। मरुताम्- प्राणविशेषाणाम्। आदित्यम्- अखण्डप्रकृतिजनितम्। शर्म- मङ्गळम्। अशीमहि- प्राप्नुयाम ॥४॥

एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिळा बृहस्पतिः साम्भिर्ऋक्वो अर्चतु।
सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०५

इन्द्रः- परमेश्वरः। बर्हिः- दर्भासने चित्तासने वा। आ सीदतु- उपविशतु। इळा- वाक्। पिन्वताम्- सिञ्चतु। ऋक्वः- स्तव्या। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। साम्भिः- सान्त्वप्रयोगयुक्तैर्गीतैः। अर्चतु- पूजयतु। जीवसे- उज्जीवनाय। सुप्रकेतम्- प्रज्ञानमयम्। मन्म- मननम्। धीमहि- ध्यायामः ॥५॥

दिविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुम्नमिष्टये।
प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०६

अश्विनौ- हे प्राणेशौ। अस्माकम्- नः। यज्ञम्- उपासनं दानं वा। इष्टये- इष्टफलप्राप्तये। दिविस्पृशम्- हृदिस्पृशम्। जीराध्वरम्- मन्त्रैरहिंसासाधकम्। सुम्नम्- सुखमयम्। प्राचीनरश्मिम्- पुराणप्रकाशयुतम्। घृतेन- पूतनवनीतेन पूतचित्तेनेत्याध्यात्मिके। हुतम्- आहुतं वृद्धम्। कृणुतम्- कुरुतम् ॥६॥

उप ह्वये सुहवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्याय शम्भुवम्।
रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०७

सुहवम्- शोभनाह्वानम्। ऋष्वम्- दर्शनीयम्। सख्याय- मैत्र्यै। शंभुवम्- मङ्गळम्। उप ह्वये- आह्वये। रायस्पोषम्- संपत्पोषकान्। मारुतं गणम्- वायुविशेषान् प्राणविशेषानाह्वये। सौश्रवसाय- अतीन्द्रियश्रवणाय। धीमहि- ध्यायामः ॥७॥

अपां पेरुं जीवधन्यं भरामहे देवाव्यं सुहवमध्वरश्रियम्।

Dr. Rangaji
WEBOLIM

सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०८

यम्। ईमहि- याचामहे तम्। अपाम्- मूलशक्तिधाराणाम्। पेरुम्- पालकम्। जीवधन्यम्- अस्माकं जीवने भाग्यरूपम्। देवाव्यम्- देवतर्पकम्। सुहवम्- शोभनाह्वानम्। अध्वरश्रियम्- ध्वररहितोपासनस्य मङ्गळदायकम्। सुरश्मिम्- सुप्रकाशम्। इन्द्रियम्- ईशनाधिदैवतस्य प्रियम्। सोमम्- रसम्। भरामहे- धारयामः ॥८ ॥

सनेम तत्सुसनिता सनित्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः।

ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भरेरत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.०९

वयम्। अनागसाः- अपापाः। जीवाः- दीर्घायुर्जीवन्तः। जीवपुत्राः- दीर्घायुःसंपन्नसन्ततियुक्ताः। सनित्वभिः- संभक्तृशीलाभिः संपद्भिः। सुसनिता- सम्भजनेन। सनेम- संभजेम। ब्रह्मद्विषः। विष्वक्- नानारूपम्। एनः- पापफलं दुःखम्। भरेरत- धारयन्तु ॥९॥

ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते शृणोतन यद्वो देवा ईमहे तद्दातन।

जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यशस्तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.१०

ये। मनोः- मनुष्यस्य। यज्ञियाः- पूज्या देवाः। ते। शृणोतन- शृणुत। देवाः- हे देवताः। यत्। वः- युष्मान्। ईमहे- याचामहे। तत्। जैत्रम्- जयशीलम्। रयिमत्- संपद्युक्तम्। वीरवत्- वीर्ययुक्तम्। क्रतुम्- सत्सङ्कल्पम्। ईमहे- याचामहे ॥१० ॥

महद्द्य महतामा वृणीमहेऽवो देवानां बृहतामनर्वणाम्।

यथा वसु वीरजातं नशामहै तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.११

यथा। वीरजातं वसु- वीर्यम्। नशामहै- शीघ्रं प्राप्नुयाम। तथा। महताम्- महात्मनाम्। बृहताम्। अनर्वणाम्- साधारणप्राणातीतानाम्। देवानाम्। महत् अवः- महतीं रक्षाम्। अद्य- इदानीम्। आ वृणीमहे- वरणं कुर्मः ॥११ ॥

महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये।

श्रेष्ठे स्याम सवितुः सवीमनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे॥ १०.०३६.१२

Dr. Ranganji

WEBOLIM

महः- महात्मनः। समिधानस्य- सम्यगिद्धस्य। अग्नेः- पावकस्य सर्वभूतहितक्रतोरित्याध्यात्मिके। शर्मणि- मङ्गळे। मित्रे वरुणे स्वस्तये- मित्रावरुणयोः ऋतस्नेहाधिदैवतयोर्भद्राय। सवितुः- आत्मसूर्यस्य। श्रेष्ठे- उत्तमे। सवीमनि- क्षेमे। अनागाः- अपापा वयम्। स्याम- भवेम ॥१२॥

ये सवितुः सत्यसवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः।
ते सौभगं वीरवद्गोमदग्नो दधातन द्रविणं चित्रमस्मे॥ १०.०३६.१३

सत्यसवस्य- सत्यप्रसवस्य। सवितुः- आत्मसूर्यस्य। मित्रस्य- स्नेहाधिदैवतस्य। वरुणस्य- ऋताधिदैवतस्य। व्रते- धर्मे। ये- याः। विश्वे- सर्वाः। देवाः- देवता भवन्ति। ते- ताः। सौभगम्- सुभगम्। वीरवत्- वीर्ययुक्तम्। अग्नः- कर्ममयम्। चित्रम्। द्रविणम्- धनम्। अस्मे- अस्मभ्यम्। दधातनः- धारयन्तु ॥१३॥

सविता पश्चातात्सविता पुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात्।
सविता नः सुवतु सर्वतातिं सविता नो रासतां दीर्घमायुः॥ १०.०३६.१४

सविता- आत्मा। पश्चातात्- पश्चिमतः। सविता। पुरस्तात्- पूर्वतः। सविता। उत्तरात्तात्- उत्तरतः। सविता। अधरात्तात्। सविता। नः- अस्मभ्यम्। सर्वतातिम्- सर्वमभिलषितम्। सुवतु- प्रयच्छतु। सविता। नः- अस्मभ्यम्। दीर्घमायुः। रासताम्- ददातु ॥१४॥

Dr. Rangarji

WEBOLIM